

The role of technology in the formation of creative activity in students

Muhabbat URALOVA¹

Termiz State University

ARTICLE INFO

Article history:

Received January 2021

Received in revised form

30 January 2022

Accepted 20 February 2022

Available online

15 March 2022

Keywords:

creative activity,
technology,
creativity,
ability,
activity,
labor,
imagination,
interest.

ABSTRACT

It turned out that the role of technology in the formation of creative activity of students is important. Established the correct use of pedagogical technologies in the development of creative activity. The article discusses the role of technology in the formation of creative activity of students, the formation of creativity in students with the help of technology, the role of creativity in student life. The work to be done and created to develop the interests and creativity of students, the environment was identified.

2181-1415/© 2022 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol3-iss2/S-pp356-361>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

O'quvchilarda ijodiy faoliyatni shakllantirishda texnologiya fanining o'рни

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

ijodiy faoliyat,
texnologiya,
ijodkorlik,
qobiliyat,
faoliyat,
mehnat,
tasavvur,
qiziqish.

Ma'lum bo'ldiki, o'quvchilarning ijodiy faoliyatini shakllantirishda texnologiya fanining o'рни muhim ahamiyatga ega. Ijodiy faoliyatning rivojlantirishda pedagogik texnologiyalarni to'g'ri qo'llash o'rnatildi. Maqolada o'quvchilar ijodiy faoliyatini shakllantirishda texnologiya fanining o'рни, texnologiya fani yordamida o'quvchilarda ijodkorlikni rivojlantirish, ijodkorlikning o'quvchi hayotida tutgan o'рни ko'rib chiqildi. O'quvchilarning qiziqishlarini, ijodkorligini rivojlantirish uchun bajariishi va yaratilishi kerak bo'lgan ishlar, muhit aniqlandi.

¹ Teacher of "Primary Education", Termiz State University. Termiz, Uzbekistan.

Роль предмет технологии в формировании творческой деятельности у учеников

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

творческая деятельность,
технология,
творчество,
способность,
активность,
труд,
воображение,
интерес.

Выяснилось, что роль предмет технологии в формировании творческой активности учащихся велика. Установлено правильное использование педагогических технологий в развитии творческой деятельности. В статье рассматривается роль предмет технологии в формировании творческой активности учащихся, формирование творческих способностей учащихся с помощью техники, роль творчества в студенческой жизни. Определена работа, которую предстоит проделать и создать для развития интересов и творчества учащихся, среды.

“Texnologiya” fani ijodiy fan bo‘lib, u barkamol shaxsni tarbiyalash uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Biz yashayotgan davr maktab oldiga erkin, ijodiy, bilimli, madaniy va faol insonni tarbiyalash vazifasini qo‘ydi. Insonning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish muammosi dolzarb muammo hisoblanadi. Bunda maktab katta rol o‘ynaydi va bizning fanimiz ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga katta hissa qo‘shadi. Zero, insonning ijodiy qobiliyatini rivojlantirish, avvalo, mehnatga ijodiy munosabatni rivojlantirishdir. Bunday holda, mehnat bilim faoliyati, vazifaga mustaqil munosabat manbai sifatida qaraladi. Mehnatga ijodiy munosabat – bu ayni paytda mehnatga bo‘lgan muhabbatni rivojlantirish va uning xususiyatlarini o‘rganishga intilishdir, bu esa, o‘z navbatida, o‘z kuchini sinab ko‘rishga va muvaffaqiyatga erishishga undaydi. Mehnatga ijodiy munosabat jarayonida qat‘iyatlilik, qiziquvchanlik, tashabbuskorlik, mustaqillik, mehnat qilishning eng yaxshi usuli va tanlash qobiliyati kabi muhim fazilatlar shakllanadi.

Bizning har birimiz farzandlarimiz va o‘quvchilarimiz har qanday muammolarni ijodiy hal eta oladigan iste‘dodli bo‘lishlarini istaymiz. Bir o‘ylab ko‘ring, ijodkorlik nima, u kimlarga berilgan? Ko‘pincha, kundalik hayotda ijodiy qobiliyatlar turli xil san‘at turlari uchun qobiliyat sifatida qaraladi, ya‘ni chiroyli chizish, she‘r yozish, musiqa bastalash qobiliyati. Haqiqatan ham, ijodkorlik nima? Ushbu tushuncha “ijodkorlik” va “ijodiy faoliyat” tushunchalari bilan chambarchas bog‘liqdir. Ijodiy faoliyat deganda inson faoliyatini anglatadi, buning natijasida yangi narsa paydo bo‘ladi – tashqi dunyo obyekti yoki dunyo haqida yangi bilimlarga olib keladigan fikrlash yoki haqiqatga yangicha munosabatni aks ettiruvchi tuyg‘u hosil bo‘ladi. Odamning xulq-atvorida, uning faoliyati, harakatlarning ikkita asosiy turini ajratish mumkin. Birinchisi: reproduktiv, ya‘ni bizning xotiramizga allaqachon tanish bo‘lgan texnikani, ko‘nikmalarni takrorlash bilan chambarchas bog‘liq.

Ikkinchisi: ijodiy, ya‘ni uning natijasi uning tajribasida bo‘lgan taassurotlar yoki harakatlarning takrorlanishi emas, balki yangi tasvirlar yoki harakatlarning yaratilishi.

Men yetakchi pedagogik g‘oyalarni talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish deb bilaman. Mavzuni o‘qitish jarayonida quyidagi vazifalarni hal qilish zarur: uy sharoitida bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish, politexnik bilimlar va atrof-muhit madaniyatini shakllantirish, mustaqillik va ijodiy muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantirish, o‘quvchilarga kasbiy o‘zini o‘zi belgilash, mehnatsevarlik va mehnat madaniyatini rivojlantirish, estetik tuyg‘u va badiiy tashabbusni rivojlantirish. Vazifalar asosida quyidagi g‘oyalarni ko‘rib chiqishimiz mumkin:

1) ijodkorlik ehtiyojlari o'qitilishi mumkin;

2) ijodkorlik ongning tabiiy sifati emas;

O'z-o'zini rivojlantirishga qodir ijodiy faol shaxsni yaratish uchun quyidagilarni qo'llash mumkin.

– o'quvchilarning ijodiy faolligini rivojlantirish;

– talabalarni ijodiy faoliyat bilan shug'ullanish;

– o'quv jarayoniga muammoli vaziyatlarni kiritish;

O'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish quyidagi tamoyillarga asoslanib amalga oshiriladi.

1) ijodiy faoliyat uchun motivatsiyani rivojlantirish prinsipi;

2) o'z-o'zini tarbiyalash va o'z-o'zini o'qitish ko'nikmalarini rivojlantirish prinsipi;

3) ijodiy faoliyatning ustuvorligi prinsipi;

4) pedagogik jarayonni va o'quvchilarning individual xususiyatlarini muvofiqlashtirish prinsipi;

5) o'quvchilarning mustaqilligi va ijodini ta'minlaydigan ta'lim shakllarini tanlash prinsipi;

– ijodiy maqsadni belgilash va o'z faoliyatini unga erishish uchun bo'ysundirish qobiliyati;

– o'z faoliyatini rejalashtirish, o'z-o'zini boshqarish qobiliyati;

– muammoni topish va hal qilish qobiliyati;

Aynan mana shu fazilatlar o'quvchilarning ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarish uchun zarurdir.

Ijod o'ziga xosdir va har bir odamda mavjud. Bola ijodining rivojlanishiga genetik asos va ijtimoiy-pedagogik xususiyatlarning mavjudligi yordam beradi. Bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun doimiy ravishda aniq ma'lumotlarni berish va rivojlantirishga hissa qo'shadigan ijodiy, o'quv faoliyati holatini yaratish kerak. Ijodiy qobiliyat nafaqat faoliyatda namoyon bo'ladi, balki unda shakllanadi.

O'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish bu ijodiy ishlar, loyihalar, o'yin, muammoli vaziyatlar, o'quv va kognitiv jarayonni tashkil etishda ijodkorlik elementlarini qo'llash natijasidir. Har qanday odam yangi, o'ziga xos, g'ayrioddiy narsaga e'tiborini tez qaratadi. Hatto kichkina bola ham o'yinchog'ini yaxshi o'rganib olgan bo'lsa ham, undan o'z maqsadiga muvofiq foydalanmaydi. Bola uni avvaliga o'ziga xos bo'lmagan funktsiyalari bilan boshqa obyekt sifatida ishlatishga harakat qiladi. Shunday qilib, yaratish qobiliyati bolaga erta bolalikdan paydo bo'ladi.

O'quv ijodiy faoliyatda ijodiy shaxsni rivojlantirishda quyidagilar ahamiyatga ega: aqliy faoliyat, o'rganish tezligi, zukkolik, aniq amaliy ishlarni bajarish uchun zarur bo'lgan atamalarni o'rganishga intilish; muammoni tanlash va hal qilishda mustaqillik, mehnat-sevarlik, asosiy narsani turli xil va har xil narsalarda farqlay olish qobiliyati va boshqalar. Ijodiy faoliyat uchun zarur bo'lgan fazilatlarni keng va samarali rivojlantirishning natijasi mustaqil ravishda yaratilgan (ijodiy) buyum bo'lishi kerak: model, maket, o'yinchoq va shunga o'xshash narsalar. Shu bilan birga, ma'lum bir buyumni yaratish uchun, umumiy ma'lumotdan tashqari, umumiy kasbiy bilimlar ham zarur, shu jumladan, faoliyat usullari: asboblarni bilan ishlash qoidalari, buyumni tayyorlash texnologiyasi, badiiy kompozitsiyalar yaratish qoidalari va eng muhimi, ularni yuqori darajada o'zlashtirish. Maktab o'quvchilari (hatto yosh bolalar) ham o'zlarining shaxsiy qiziqishlari, qobiliyatlari, moyilligi borligi sababli ijodkorlikning namoyon bo'lishini rag'batlantiradigan turli

xil ishlarni o'quv jarayoniga kiritish kerak. Bunday xilma-xil ishlar, o'quvchilarni har tomonlama sinab ko'rish har bir kishining qobiliyatini aniqlash va rivojlanish uchun sharoit yaratish, o'quv jarayonini bolalar uchun qiziqarli qilish imkonini beradi.

O'quvchilar tomonidan ijodiy buyumlarni yaratishda mustaqillik, o'qituvchi o'quvchilarga ijodiy buyumlarni yaratishga imkon beradigan ma'lum umumiy kasbiy bilimlarni taqdim etganda paydo bo'ladi.

Maktabgacha yoshdan boshlab ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish va ushbu muam-moga maktab yoshida jiddiyroq munosabatda bo'lish kerak, chunki aynan shu yerda bolaning to'laqonli shaxsiyati shakllanadi va o'qituvchilarning vazifasi - bolada o'ziga xos ijodiy qobiliyatni rivojlantirish, ijodiy shaxs qilib yetishtirish namoyon bo'ladi.

Nima uchun bola maktabga keladi va bir haftadan keyin u borishni xohlamaydi, nimadir uni qiziqtirmaydimi? Bolada ijodini qanday saqlab qolish, unga ijodiy shaxs bo'lib yetishish uchun qanday yordam berish, muammolarini yengishda unga qanday yordam berish kerak? Bugungi kunda yechimini topishimiz kerak bo'lgan bunday masalalar bir nechta.

Agar bolaning qobiliyatini, his-tuyg'ulari va fikrlash qobiliyatini shakllantirish uchun nima muhim ekanligini tushunsak, unga yordam berishimiz va unga ijodiy faoliyatini rivojlanish uchun imkoniyat yaratib berishimiz mumkin. Biz bolaga imkon qadar ko'proq ijod yo'llarini ochib berishimiz kerak va, albatta, unga ijod, xayolot dunyosiga kirishga yordam berishimiz kerak.

Ijodkorlik – bu yangi, ijtimoiy ahamiyatga ega material, ilmiy, badiiy va boshqa qadriyatlarni yaratish. Ijodkorlik bu insonning maqsadli faoliyati, ijodning yakuniy mahsuli moddiy yoki ideal, to'liq yoki to'liq bo'lmasligi mumkin, ammo ijodiy jarayon bejiz bo'lmaydi.

Inson faoliyatining biron bir sohasidagi ijodkorlik aks ettirishning iloji yo'q – bu tabiiy va ijtimoiy voqelikni o'zgartirishdir. Yangisini yaratish bu sirli operatsiya emas, balki mavjud xususiyatlarni ma'lum xususiyatlar va qonunlar asosida o'zgartirish.

XIX va XX asr oxirlarida tadqiqotning maxsus sohasi sifatida ijodkorlik fani shakl-lana boshladi, bu ijodkorlik psixologiyasi deb nomlandi. Unda markaziy va boshlang'ich o'rinni jarayon sifatida ijod tushunchasi egallaydi.

Ijodiy jarayon mehnat, ongsiz mehnat va ilhom bosqichlariga bo'linadi. Mehnat ong sohasini tarkib bilan to'ldirish uchun zarur bo'lib, keyinchalik ongsiz sohada qayta ishlanishi kerak. Shuningdek, ongsiz mehnat va ilhomni rag'batlantirish kerak.

Yangi ijodni yaratish uchun ma'lum bilimlarga ega bo'lish kerak, chunki har qanday yangi narsa eski asosida paydo bo'ladi. Bu shuni anglatadiki, ijodiy faoliyatning asosi ong sohasini tarkib bilan to'ldirish uchun zarur bo'lgan mehnat faoliyati bo'lib, keyinchalik ongsiz sohada qayta ishlanishi kerak.

Agar inson ishlamagan bo'lsa, unda ma'naviy va moddiy jihatdan yangi ijod paydo bo'lmaydi. Mehnat inson faoliyatining asosi, tarixiy asosidir.

Mehnat qobiliyatlarni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Qobiliyatlar, asosan, yetakchi faoliyat sharoitida rivojlanadi: maktabgacha yoshda - o'yinda, boshlang'ich va o'rta maktab yoshida – o'qishda. Ularning keyingi rivojlanishi o'smirlik davrida, o'qish bilan bir qatorda, bolalar ko'proq yoki kamroq muntazam ravishda ishlay boshlaganda paydo bo'ladi.

Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish yo'lini har bir o'qituvchi har bir sinf uchun individual ravishda tanlaydi, u ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish yo'llarini farq qilishi mumkin. Bu yerda o'qituvchining ijodi namoyon bo'ladi.

Erta bolalikdan boshlab, bola tasavvurlari uning ongiga xos bo'lmagan ba'zi tasavvurga ega bo'lmagan tasvirlarni yaratadi. Ijodiy xayol faoliyatning barcha sohalariga o'tkaziladi: rasm, mehnat, qurilish va hk. Mehnat faoliyatida ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar mavjud. Bola ijodiy qobiliyatidan foydalangan holda, uning badiiy dizaynini aniqlab, uni muayyan mehnat mahsuliga aylantirishi kerak.

Mehnat faoliyatida bola shaxsining barcha jihatlarini rivojlanadi. Mehnat nafaqat malakali va aniq bajarilishi kerak, balki estetik jihatdan yoqimli bo'lishi kerak. Mehnat jarayonida qo'lning motorik qobiliyatlari rivojlanadi, voqelikni chuqurroq anglaydi, hissiy, axloqiy-estetik fazilatlar shakllanadi.

Texnologiya darslari ijodiy dars bo'lishi uchun: qulay muhit, noto'g'ri tushunish yoki uyalish qo'rquvining yo'qolishi. Hech qaysi fikr, hatto eng yomoni ham tanqid qilinmasligi kerak.

Texnologiya darslarda ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga qaratilgan doimiy e'tibor va tizimli ishlar bolaning ruhini boyitish va kengaytirishni ta'minlaydi, uni yanada ma'nan boy qiladi, bu esa, o'z navbatida, haqiqiy insonning tug'ilishiga hissa qo'shadi.

O'quvchilarning qobiliyatlarini rivojlantirish uchun psixologik va pedagogik sharoitlarni aniqlash:

1. Texnologiya darslarida yaxshi, qulay muhitni yaratish. Sinfda birinchi kunlardan boshlab bolalarda o'z fikrlarini ifoda etishni o'rganadigan muhit yaratishga harakat qilish kerak. "Nima uchun?", "sabab?" savollarni har bir darsda berilishi kerak. Darsda bunday vazifalarni berish, ularning yordami bilan o'qituvchi va o'quvchi sifatida o'ynagan bolalar o'zlarining baholashlarini asoslashni va tahlil qilishni o'rganadilar. Agar bola o'z atrofidagi odamlar tomonidan do'stona muhitni his qilsa, unda uning his-tuyg'ulari faqat u tomonidan amalga oshiriladigan tadbirlarga yo'naltiriladi. Shunday qilib, uning ishi toza va yanada ijodiy bo'ladi.

2. Darslarning mazmuni bolalarning hissiy munosabatlarini rag'batlantirishi kerak. Bola faqat qiziqish bilan, o'z atrofidagi narsalarga o'z munosabatini bildirishni boshlaydi. Bolalarning hissiy munosabatini uyg'otadigan darslarning mazmunini tanlashga harakat qilish kerak.

3. Prinsiplar va texnologiyalarning maqbul kombinatsiyasi. Har bir darsga tayyorgarlik ko'rish jarayonida o'quvchilarning o'zlashtirishi va idrok qilishi mumkin bo'lgan va shubhasiz, ijodiy qobiliyatlarning rivojlanishiga hissa qo'shadigan eng maqbul prinsiplar va texnologiyalarni tanlash kerak.

Bolalarni o'z ishlari haqida gapirishga doimo o'rgatish kerak. Nutqni rivojlantirishga qo'shimcha ravishda, bu ularning xatti-harakatlaridan xabardorlikni oshirishga olib keladi. Ba'zan bu mahsulotni yaratish jarayoniga ta'sir qiladi. Bola o'z hunari haqida gapirish uchun nima kerakligini bilgach, qadamlar orqali diqqat bilan o'ylashni boshlaydi, materiallarni tanlaydi. Agar bu badiiy asar bo'lsa, unda reja, his-tuyg'ular, mumkin bo'lgan narsalar haqida gapirishni so'rang.

Shuni ham ta'kidlashni istardimki, bolalarning jamoaviy ijodiga katta ahamiyat berish, juft va kichik guruhlarda ishlash muhim hisoblanadi. Bolalarni asta-sekin kollektiv ijodiy ishlarga ko'niktirish kerak, shu bilan birga, faol bolalarni kamroq faol bolalar bilan birlashtirish yaxshidir. Bolalarni o'zlarining qobiliyatlariga qarab ishlarni guruhlarga taqsimlashga o'rgatish kerak. Shu bilan birga, hatto darsga faol qatnashmaydigan bolalar ham o'zlarining g'oyalarini taklif qila boshlaydilar, o'zlarining yashirin imkoniyatlaridan foydalanib, iloji boricha yaxshiroq harakat qilishga harakat qiladilar, ular hali

ham taxmin qila olmagan guruhning umumiy darajasiga yetishadilar. Bunday guruh ishlarining natijalari mutlaqo oldindan aytib bo'lmaydigan va juda qiziqarli bo'lishi mumkin.

Yuqorida aytilganlarning barchasi o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga hissa qo'shadi, ma'lum darajada bola shaxsiyatining universal xususiyatlaridan foydalanishga imkon beradi. Bola birinchi bo'lib maktab ostonasidan o'tib, bilim olamiga kiradi, u yerda ko'pgina noma'lum narsalarni kashf qilishi, har xil faoliyat turlarida o'ziga xos, nostandart yechimlarni izlashi kerak bo'ladi. Uni amalga oshirish har bir bolaning bilimi, qiziqishlari, qobiliyatlarini rivojlantirish zarurligini taqozo etadi. Mening tajribam va boshqa o'qituvchilarning tajribasi ushbu eng muhim vazifani hal qilishda yordam beradi, deb umid qilaman.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Epiphany D.B. Ijodiy qobiliyatlar psixologiyasi / D.B. Epifaniya. – M., 2002. – B. 24.
2. Karimov I.I. Mehnat ta'limi darslarining samaradorligini oshirish. Qo'qon: 1995 – B. 40.
3. R. Hasanov, H. Egamov "Tasviriy sa'nat va badiiy mehnat" T. "O'qituvchi" 1997-yil.
4. Sayidaxmedov N.S. Pedagogika amaliyotida yangi texnologiyalarni qo'llash namunalari. – T.: "Yangi asr avlod", 2001 – B. 40.
5. V. Pereverten. "O'quvchilarda ijodkorlikni shakllantirish" T. "O'qituvchi". 1990-yil.
6. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy qilish. – T.: "Fan va texnologiya", 2008-y. – B. 132, 20.
7. Гузеев В.В. Образовательная технология: от приёма до философии. – М.: Сентябрь, 1996.
8. Огородников А.В. Развитие творческой активности у младших школьников в процессе изготовления сувениров на уроках технологии // Молодой ученый. – 2016. – №7.6. – С. 172–173.
9. <http://www.scopus.com>
10. www.pedagog.uz
11. www.edu.uz
12. www.ziyo.edu.uz
13. www.gov.uz
14. www.ziyounet.uz